

“VIZUAL VOSITALAR YORDAMIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI
BOLALARNING CHET TILIGA QIZIQISHINI OSHIRISH”

Andijon davlat chet tillari instituti

Maktabgacha va boshlang‘ich ta‘limda

xorijiy til (ingliz tili) yo‘nalishi

3-bosqich talabasi Tursunboyeva Dilshoda Raxmonjon qizi

tursunboyevadilshoda728@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar til o‘rganishida vizual vositalarning o‘rni, ularni qo‘llash metodikasi va qiziqishni oshirishdagi amaliy ahamiyati tahlil qilinadi..

Kalit so‘z: visual vositalar, ,kognitiv o‘shish, maktabgacha ta‘lim, chet tili, ko‘rgazmali metod, reproduktiv metod, amaliy metod, bosh barmoq avlodi

Bugungi globallashuv davrida chet tillarini o‘rganish zaruriyati tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarning til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini erta shakllantirish, ularning keyingi ta‘lim jarayonidagi muvaffaqiyatiga zamin yaratadi. Maktabgacha ta‘limda an‘anaviy usullar bilan bir qatorda zamonaviy yondashuvlar, xususan, vizual vositalardan foydalanish katta ahamiyat kasb etadi. Vizual vositalar — rasm, kartochka, plakat, animatsiya kabi ko‘rish orqali qabul qilinadigan materiallar — bolalarning chet tiliga qiziqishini uyg‘otish, eslab qolish jarayonini osonlashtirish va dars jarayonini jonlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar til o‘rganishida vizual vositalarning o‘rni, ularni qo‘llash metodikasi va qiziqishni oshirishdagi amaliy ahamiyati tahlil qilinadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar (3–6 yosh) ko‘proq sezgi organlari orqali o‘rganadilar. Ayniqsa, ko‘rish va eshitish orqali ma’lumotni tez va oson qabul qiladilar. Bu yoshdagi bolalar uchun rang-barang va jonli materiallar qiziqarli bo‘lib, ular o‘rganish jarayonini o‘yin sifatida qabul qiladilar. Ular abstrakt fikrlashga hali tayyor bo‘lmaganliklari sababli, tushunchalarni tasvirlar orqali ko‘rish ularning anglash darajasini sezilarli dTalabalar imkon qadar har doim texnologiyadan foydalanishni yoqtirishadi. Ularni darsga qiziqtirish va faol ishtirok ettirish esa tobora murakkab vazifaga aylanmoqda. Ingliz tili darslarida multimedia audio-vizual vositalardan foydalanish bugungi kunda talabalar tilga bo‘lgan qiziqishini, bilimini va malakasini oshirish uchun zaruriy vositaga aylangan. Zamonaviy texnologiyalar vizual vositalarni til o‘rgatish jarayoniga integratsiyalash imkonini beradi.

Faqatgina bosma matnlar “bosh barmoq avlodi” (ya’ni raqamli texnologiyaga o‘rgangan yoshlar) uchun jozibador emas. Darsda illyustratsiyalar, diagrammalar, dramatik sahnalar, jadvallar, pantomima, modellar, proyektorlar yoki multimedia taqdimotlari kabi turli aloqa shakllaridan foydalanish orqali biz talabalar uchun tushunarli va mazmunli kontekst yaratamiz. Vizual vositalardan foydalanish darsni qiziqarliroq qiladi, talabalar mavzuga ko‘proq e’tibor qaratadi va faolroq ishtirok etadi.

Vizual Vositalarning Ta’limdagi O‘rni

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun til o‘rganish jarayonida vizual vositalar, ya’ni rasm, plakat, kartochka, slayd, videomateriallar kabi ko‘rgazmali materiallar muhim ahamiyatga ega. Ular bolalarning idrokini faollashtirib, yangi so‘zlarni o‘zlashtirishni osonlashtiradi. Masalan, rasmlı kartochkalar yordamida hayvonlar, mevalar, ranglar kabi mavzularni o‘rgatish bolalarda tasavvur va xotirani rivojlantiradi.

Metodik Yondashuvlar:

1. Ko'rgazmali Metod

Bu metodda tarbiyachi bolalarga predmetlarni yoki ularning tasvirlarini ko'rsatib, ularni nomlaydi. Bu usul bolalarning eshitish va ko'rish idrokini birlashtirib, o'rganilayotgan materialni yaxshiroq o'zlashtirishga yordam beradi.

2. Reproduktiv Metod

Bu metodda bolalarga avvaldan o'rgatilgan harakatlar yoki so'zlar takrorlanadi. Masalan, bolalar o'qituvchi ko'rsatgan rasmni yoki harakatni takrorlashadi. Bu usul bolalarning motor ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

3. Amaliy Metod

Bolalar o'rgangan materialni amaliy faoliyatda qo'llashadi. Masalan, rasmni chizish, o'yin orqali yangi so'zlarni ishlatish. Bu usul bolalarning ijodiy fikrlashini va tilni amaliy qo'llash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

O'qituvchilar esa, o'z navbatida, dars jarayonini yanada qiziqarli va maroqli qilish uchun media vositalardan foydalanishda ijodkor bo'lishni o'rganishdi. Bugungi kunda o'qituvchidan faqat ilmiy bilim emas, balki talabalarning kutgan usullariga mos strategiyalar va vositalardan foydalanish mahorati ham talab etiladi. O'qituvchilar sinfda kommunikativ muloqotni qo'llab-quvvatlashlari kerak va bu borada zamonaviy texnologik vositalar hamda didaktik dasturiy ta'minotlar katta yordam beradi. Arajada oshiradi.

1. Nazariy asoslar

Zamonaviy madaniyat bugungi kunda ko'proq vizual axborotga tayanmoqda, chunki u tezkor tarzda butun dunyoga xabar, surat va boshqa ma'lumotlarni uzatish imkonini beradi. Kompyuterlar va interaktiv doskalar kabi zamonaviy texnologiyalar

tufayli o'qituvchilar darsga vizual materiallarni kiritish imkoniyatiga egadirlar. Qaysi uslubda dars o'tmasin, vizual vositalar dars sifati va samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bolalar endi zerikarli, faqat o'qituvchi gapirish bilan cheklanadigan darslarni qabul qilmaydi. Ular dars jarayonida faol ishtirok etishni xohlashadi. O'qituvchi go'yo aktyorga aylanadi, bolalar esa sinfda sahnalashtirilgan "spektakl"da ishtirok etishadi. Oddiy harakatlar va pantomimadan tortib, rasmlar, suratlar va slaydlargacha bo'lgan vositalar darslarni talabalar uchun qiziqarli va mazmunli qiladi.

Thomas va Keinders shuningdek Mannan vizual vositalar o'qituvchiga tushunchalarni aniqlashtirish, bog'lash, uyg'unlashtirish va tushunarli qilishda yordam berishini ta'kidlashadi. Moriarty bu borada quyidagi fikrni bildiradi: insonlar og'zaki tilni o'rganishdan oldin vizual tilni rivojlantirishga moyil bo'lishadi – aynan shu sababli yosh o'quvchilar matnga nisbatan tasviriy axborotni afzal ko'rishadi.

Paivio esa o'z nazariyasida quyidagicha tushuntiradi: "kognitiv o'sish" ya'ni bilish jarayoni, og'zaki va vizual tajribalar muvozanatiga asoslangan bo'lishi kerak. Arif va Hashimning tadqiqotlari shuni ko'rsatdiki, "rasmlar so'zlarga nisbatan ko'proq e'tibor tortadi" va "rasmlar so'z ma'nosini tushunishda asosiy kalit bo'lib xizmat qiladi."

Ko'plab mutaxassislar va o'qituvchilar vizual vositalar o'quvchilarda qiziqish, hayrat va motivatsiyani uyg'otishini ta'kidlashadi. Aksariyat til o'qituvchilari vizual

materiallar til o'rgatishda yordam berishini va haqiqiy hayot manzaralarini sinfga olib kirish ta'lim jarayonini yanada mazmunli va qiziqarli qilishini tan olishadi.

Bamford o'qituvchilarga quyidagicha maslahat beradi: vizual savodxonlik – bu ma'lumot olish, bilimni qurish va muvaffaqiyatli ta'limiy natijalarga erishishning eng yaxshi yo'lidir. U shuningdek, dunyodagi tasvirlar sonining keskin oshgani sababli vizual savodxonlikni “vizual tasvirlardan ma'no chiqarish qobiliyati” deb tariflaydi. Biz buni yoqlaymizmi yoki yo'q – baribir vizual tasvirlar ta'lim va o'qitish vositalarida yetakchi aloqa shakliga aylanmoqda.

2. Tilni o'zlashtirish (Acquisition)

Ko'pchilik odamlar vizual tarzda o'rganishga moyil bo'lganliklari sababli, talabalarni faqat “og'zaki so'zlar” bilan emas, balki turli vositalar orqali o'qitish muhimdir. Talabalar ma'lumotga turli usullar orqali duch kelganlarida uni yaxshiroq o'zlashtiradilar.

Kangning fikricha: “Vizual grafiklar o'quvchiga yordam berish uchun ishlab chiqilgan bo'lib, avvalgi bilimlarini ongli darajaga olib chiqish va uni ma'lumotlar tuzilmasi shaklida ifodalash imkonini beradi. Ular tushunish va o'rganishni kuchaytiradi, shuningdek, ma'lumotni chiqarish, tushuntirish va uzatishda yordam beradi.”

U vizual grafiklarning quyidagi afzalliklarini ta'kidlaydi:

- Soʻzlar yetkazib bera olmaydigan holistik (umumiy) tushunchani rivojlantirishga yordam beradi.
- Fikr va tuzilma jarayonlarini koʻrinadigan holga keltirish vositalarini taqdim etadi.
- Murakkab tushunchalarni sodda va mazmunli koʻrinishda ifodalaydi.
- Gʻoyalarni qayta ishlash va tuzishda yordam beradi.
- Oʻrganilgan bilimlarni eslab qolish va saqlab qolishni tahlil va sintez orqali kuchaytiradi.

U bu afzalliklar ayniqsa chet tilini oʻrgatishda muhim ekanligini taʼkidlaydi, chunki vizual vositalar oʻquvchilarning til boʻyicha kamchiliklarini qoplab beradi.

Taʼlim-tarbiya jarayonida vizual vositalar qoʻshimcha vosita sifatida toʻgʻri tanlanib, maqsadga muvofiq ishlatilganda, oʻquvchilarni ragʻbatlantiradi, motivatsiya beradi va sinfdagi faoliyatlarga eʼtiborini jamlaydi, bu esa oʻquv jarayonini samarali qiladi. Texnologiyaning darsga integratsiyalashuvi oʻqituvchilarga tushunchalarni hayotga yaqin va mazmunli tarzda tushuntirishga yordam beradi.

Talabalarning tilni oʻzlashtirishi va oʻrganish jarayoni yaxshilanadi, darslar esa yanada qiziqarli va interaktiv boʻladi. Qisqacha aytganda, vizual vositalar oʻrganilayotgan materialni aniqroq va tushunarliroq qiladi, shuningdek, oʻquv jarayonini osonlashtiradi.

Vizual vositalar ingliz tilini o'rganuvchilarga so'z boyligi, tinglash, yozish va gapirish ko'nikmalarini shakllantirishda yordam beradi, ularni ijodkorlikka undaydi va chuqur fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Vizual vositalardan samarali foydalanish doimiy o'rganishga olib kelishi, shuningdek, dars mazmunini yetkazishda foydali bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Thomas, M. and Keinders, H. (Ed.), Task-based language learning and teaching with technology. London; New York: Continuum, 2010, pp. 25-26.
2. Mannan, A., Modern Education: Audio-Visual Aids. New Delhi: Anmol Publications, 2005, pp. 14-16.
3. Moriarty, S.E., 'Visual Communication as a primary system' Journal of Visual Literacy, Vol. 4, no. 2, 1994, pp. 11-21.
4. Gairatova, D. Sh. (2021). Using visual aids in teaching foreign languages to preschool children. Academic Research in Educational Sciences, 2(2), 455–460.
5. Brewster, J., Ellis, G., & Girard, D. (2002). The primary English teacher's guide. Penguin English.
6. Nurmatova, Sh. R. (2020). Bolalar psixologiyasi. Toshkent: Ilm Ziya.
7. yl.uz+2ilmiybaza.uz+2maktabgacha-va-maktab-talimi-jurnal.uz+2